

ויקח יעקב אבן

ויקרא שמו יעקב

על לידתו של השלישי מאבותינו מסופר:

וַיֵּצֵא הָרֵאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי בְּלוֹ פְּאֵדָרֶת שְׁעָר, וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֶשָׂו. וְאַחֲרֵי כֵן
יָצָא אָחִיו וַיְדוֹ אַחֲזֵת בְּעֵקֶב עֶשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, וַיִּצְחָק בֶּן שָׁשִׁים
שָׁנָה בְּלִדְתוֹ אֹתָם. בראשית כ"ה כ"ה-כ"ו

ורש"י מסביר את שינוי הלשון "ויקראו" מול "ויקרא":

ויקראו שמו עשו הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו
כבן שנים הרבה.
ויקרא שמו יעקב הקב"ה. דבר אחר אביו קרא לו יעקב על שם
אחיזת העקב.

מה הביא את רש"י, בפירושו המועדף, להבין שהקב"ה בעצמו קבע את שמו
של יעקב? הרי האחיזה בעקב היתה ידועה היטב לאביו, ולכן הפירוש השני
מתבקש. במקומות דומים רש"י אינו מעיר הערה דומה. לדוגמה, שמות בני
יעקב כולם ניתנו ע"י אימן (ותקרא שמו) חוץ מלוי (על כן קרא שמו לוי)
ואודות לוי רש"י אינו מעיר דבר.

אפשר בפשטות להבין שכמו ששמו של יצחק ניתן לו ע"י הקב"ה (וקראת את
שמו יצחק) כך יאה שיהיה הדין לגבי יעקב בנו. אבל אם נדייק בלשון הכתוב,
אברהם הוא שקרא לבנו יצחק, אם כי בהוראת הקב"ה.

חייבת להיות סיבה עמוקה יותר להעדפתו של רש"י.

בבטן עקב את אחי

הנביא הושע מסביר את שני שמותיו של יעקב (יעקב וישראל) בפסוק אחד:
בְּבֶטֶן עֵקֶב אֶת אָחִיו וּבְאוֹנוֹ שָׁרָה אֶת אֱלֹהִים. הושע י"ב ד'

מנקודת המבט של הפסוק בבראשית, השורש "לעקוב" כאן פירושו "לאחוז
בעקב", אם כי ניתן לפרש בפשטות ש"לעקוב" משמעו "לבוא בעקבותיו" של
עשו, כלומר "לבוא אחרי".

הפרשנים הוסיפו לדרוש על סמך דמיון שורשים. רש"י בעצמו, בפסוק שלאחר מכן, דורש **יעקב מלשון לעקב**:

נמצא עשו הנוצר באחרונה יצא ראשון, ויעקב שנוצר ראשונה יצא אחרון. ויעקב בא **לעקבו** שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה, ויפטור את רחמה ויטול את הבכורה מן הדין. רש"י על אתר

אחרים דורשים דמיון המילה למילה **לעקוף** כאילו יעקב ניסה לעקוף את עשו ולצאת לפניו, כפי שבאמת עשה נכדו פרץ:

וַיְהִי בַעַת לְדִתָּהּ, וְהִנֵּה תְאוּמִים בְּבִטְנָהּ. וַיְהִי בְלִדְתָהּ וַיִּתֶּן יָד, וַתִּקַּח הַמִּינְלֶדֶת וַתִּקְשֶׁר עַל-יָדוֹ שְׁנֵי לְאֹמֶר - זֶה יֵצֵא רִאשׁוֹנָה. וַיְהִי כִמְשִׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יָצָא אַחִיו וַתֹּאמֶר מִה־פָּרְצֶתָ עָלַיְךָ פָּרֶץ. וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרֶץ. וְאַחַר יָצָא אַחִיו אֲשֶׁר עַל-יָדוֹ הַשְּׁנֵי, וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח. בראשית ל"ח

ומי יכול היה לדעת את כוונות העובר במעי אימו כדי לקרוא לו בשם מתאים חוץ מהקב"ה? ואם נחשוב שלא תיתכנה לעובר כוונות כאלה, מי יכול להשפיע על מעשיו של ילד שטרם נולד כי אם הקב"ה? האם לכך התכוון רש"י?

לדעתי כל הפירושים הטוענים שיעקב ניסה לעקוף את עשו ולזכות בבכורה בדיון אינם סבירים. כל כוונת הפסוק היא לאשר שיעקב אינו הבכור אלא הצעיר! וכל זאת לקיים את הנאמר לרבקה:

וַיֹּאמֶר ה' לָהּ - שְׁנֵי גֵיִים בְּבִטְנֶךָ וְשְׁנֵי לְאֹמִים מִמֵּעֵיךָ יִפְרְדוּ, וְלֹאִם מִלְאִם יֵאָמֵץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר. בראשית כ"ה כ"ג

מהלך הסיפור המקראי מחייב שדווקא יעקב חייב להיות הצעיר משני האחים. ואז למרות היותו בתחילת ימיו איש תם, הוא לוקח בהונאה את הבכורה וגונב את הברכה **אנוס על פי הדיבור** (לאימו), כפי שבערוב ימיו הוא יורד מצרימה **אנוס על פי הדיבור** (לסבו).

כי כל אח עקוב יעקב

המקרא מספק לנו הסבר נוסף לשמו של יעקב. עשו אחיו אומר עליו :

וַיֹּאמֶר - הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פַעַמִּים! אֶת בְּכֹרְתִי לָקַח וְהִנֵּה עֲתָה לָקַח בְּרֹכְתִי בראשית כ"ז ל"ו

כאן **לעקוב** פירושו לרמות (אולי בלשוננו אפשר לומר **לעקוץ**) וקרוב במשמעותו **לעקום** :

וְעַתָּה כָּל נְבִיאֵי הַבַּעַל כָּל עֹבְדָיו וְכָל פְּהֲנֵי קְרָאוֹ אֵלֵי אִישׁ אֶל יִפְקֹד
כִּי זָבַח גָּדוֹל לִי לַבַּעַל כָּל אֲשֶׁר יִפְקֹד לֹא יַחֲיֶה וַיְהִי עֲשֵׂה בְעֵקֶבָה
לְמַעַן הָאֲבִיד אֶת עֹבְדֵי הַבַּעַל.
מלכים ב' י"ט

בעקבה - במרמה, לשון ויעקבני רש"י שם

אִישׁ מִרְעָהוּ הַשְּׁמֵרוֹ וְעַל כָּל אַח אֶל תִּבְטָחוּ, כִּי כָּל אַח עֵקוֹב יַעֲקֹב
וְכָל רַע רָכִיל יִהְלֹךְ.
ירמיהו ט' ג'

עֵקֹב הַלֵּב מִכָּל וְאָנֵשׁ הוּא, מִי יִדְעֵנוּ? ירמיהו י"ז ט'

כָּל גֵּיטָא יִנְשֵׂא וְכָל הַר וְגִבְעָה יִשְׁפֹּלוּ, וְהָיָה הָעֵקֹב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים
לְבִקְעָה.
ישעיהו מ' ד'

ויש לשים לב שבפסוק האחרון ישעיהו, בדומה להושע, מרמז אל שני שמות,
רק הפעם השמות הם יעקב וישורון.

מעבר לפרשנות השורש עקב יש לשים לב כאן בדברי עשו להטיה בלשון
עתיד! יעקב אינו נקרא עקוב (בני עקוב היו שוערים בימי שיבת ציון) ולא
עקיבא ולא עקביה. אלא יעקב בלשון עתיד.

מה אומר לנו הפסוק כאן? כינו את יעקב בהיותו תינוק על שם מעשים שיעשה
בהיותו מבוגר!

גם שמו של יצחק אביו נראה על פניו מוטה בלשון עתיד. אבל לא כך הדבר.
הוריו צחקו שנה לפני לידתו, וצורת השם נגזרת מלשון עבר (עם ו' ההיפוך)

ויפל אברהם על פניו ויצחק בראשית י"ז י"ז

רש"י הבין שיעקב, שלא כיצחק אביו, כן נקרא על מעשים עתידיים. ובר אנוש
אינו יודע מה יוליד יום, וכל שכן מה יהיה אחרי שנים הרבה. והבנה זאת
הכריחה את רש"י להעדיף את הפירוש הראשון שנתן (הקב"ה), ולאפשר את
הפירוש השני (דבר אחר אביו) רק במידה ונרצה לצמצם את הדיון לפסוק על
אחיזת העקב.